

# Педагогічне партнерство як пріоритет сучасної педагогічної освіти

Визначено педагогіку партнерства як суттєвий компонент реалізації Концепції «Нова українська школа». Визначено сутність педагогіки партнерства та проаналізовано її основні принципи. Обґрунтовано умовивід, що важливим завданням Нової української школи є реалізація нового формату партнерських взаємин між учнем, учителем і батьками, зорієнтованих на формування особистості випускника XXI століття.

**Ключові слова:** партнерство, педагогіка партнерства, педагогіка співробітництва, принципи партнерства, вчитель, учень, батьки.

**Nataliia Yasinska. Pedagogical Partnership as a Priority of Modern Education.**

The article defines the pedagogy of partnership as an essential component of the implementation of the New Ukrainian School Concept. The essence of partnership pedagogy is defined and its basic principles are analyzed. The conclusion is made that an important task of the New Ukrainian School is to implement a new format of partnerships between students, teachers and parents, focused on the formation of the personality of a graduate of the 21st century.

**Keywords:** partnership, pedagogy of partnership, pedagogy of cooperation, principles of partnership, teacher, student, parents.

**Актуальність проблеми.** У Концепції НУШ окреслено, що нова школа працюватиме на засадах педагогіки партнерства, в основі якої – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями і прагненнями, є добровільними та зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Уперше термін «педагогіка співробітництва» з'явився у 1986 році на зустрічі педагогів-новаторів: С. Лисенкової, В. Шаталова, І. Волкова, Є. Ільїна, Ш. Амонашвілі, С. Соловейчика, які підписали Маніфест «Педагогіка співробітництва». У ньому прописано ідеї: зміна відносин з учнями; вільний вибір у процесі навчання; необхідність самоаналізу та самооцінювання; важка мета; ідея опори; великі блоки; відповідна форма; співпраця з батьками; особистісний підхід до дитини; навчання без примусу.

Про педагогіку партнерства (співробітництва), як необхідну складову педагогічного процесу наголошували А. Макаренко, В. Сухомлинський. Проблему її реалізації у Новій українській школі порушено у студіях І. Білецької, О. Коберника, Г. Пивоварової (реалізація педагогіки партнерства у творчій спадщині В. Сухомлинського); О. Вознюка (компаративізм співробітництва і партнерства), С. Довбенко, Л. Любар, Л. Ніколенко, С. Савченка, А. Стельмаха (реалізація педагогіки партнерства в освітньому просторі), Т. Кравчинської, С. Яланської, В. Янової (методологічний аспект педагогіки партнерства), О. Лінник, І. Марусечко (становлення та розвиток педагогіки співробітництва), В. Кириченко, О. Коханової, В. Хрипун (партнерська взаємодія) тощо.

Певні педагогічні технологічні засоби можна знайти у спадщині засновників гуманістичної педагогічної системи: Я.-А. Коменського, Д. Дьюї, С. Френе, Е. Кей, М. Монтессорі, К. Ушинського, С. Русової.

У сучасних публікаціях дослідники, педагогіки-практики звертаються до проблеми теорії і практики педагогічного партнерства (Б. Грудинін, О. Коханова, Н. Ничкало, Л. Лук'янова, Л. Хомич та ін.). В окремих працях представлено досвід педагогічного партнерства як вагомого чинника створення конструктивного освітнього середовища (М. Вовк, О. Лобач, О. Семенов, О. Тадеуш). Обґрунтуванню теоретико-методичних та технологічних аспектів педагогіки співробітництва присвячено наукові праці А. Алексюка, І. Беха, В. Бондаря, Я. Бурлаки, С. Гончаренка, І. Дичківської, М. Євтуха, І. Зязюна, І. Іванова, В. Караківського, В. Моргуна, А. Нісінчука, В. Онищука, О. Пехоти, О. Падалки, І. Підласого, О. Савченко, С. Сисоевої, І. Смолюка, О. Сухомлинської, М. Щетиніна тощо.

**Виклад основного матеріалу.** Вагомим значенням у Концепції «Нова українська школа» набуває аспект педагогіки партнерства як одного із чинників ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Реалізація її принципів сприяє взаєморозумінню, взаємоповазі та творчій співпраці вчителя, учнів та батьків; зумовлює використання діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки, самопізнання. Втілення ідей педагогіки партнерства в практику вітчизняних закладів освіти є перспективним стратегічним орієнтиром реформування всіх ланок сучасної освіти в Україні.

Педагогіка партнерства базується на визнанні принципу дитиноцентризму, людиноцентризму взагалі. Тому сама концепція актуальна і має значення не тільки для організації освітнього процесу в ЗЗСО. Її зміст і механізми застосування сприяють формуванню нового освітнього середовища в школі, дитячому садку, позашкільні, закладах вищої освіти.

Педагогічна взаємодія у контексті педагогіки партнерства характеризується високим ступенем інтенсивності спілкування її учасників, зміною і різноманітністю її видів, форм та прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасниками своєї діяльності і взаємодії. Цей тип взаємодії суб'єктів є для освітнього процесу оптимальним, бо, з одного боку, він зберігає за вчителем функцію управління, а з іншого – дає учневі можливість діяти самостійно.

Сутність педагогіки партнерства полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу, право бути такою, якою вона є, а не такою, якою хоче її бачити вчитель. Відносини партнерства складаються там, де діти й дорослі об'єднані спільними поглядами і прагненнями. Педагогіка партнерства бачить в учневі добровільного і зацікавленого однодумця, рівноправного учасника освітнього процесу, турботливого і відповідального за його результати.

Досліджуючи сутність педагогіки співробітництва, І. Дичківська характеризує її як «новаторський напрям у педагогіці, що розглядає дитину як активного суб'єкта спільної з педагогом діяльності, заснованої на реальному співробітництві, демократичних і творчих засадах» [3].

Аналіз теорії й практики педагогіки партнерства як взаємодії з метою формування компетентностей учнів дає змогу визначити необхідні інструменти вчителя в її ефективній реалізації, серед яких: діалог, полілог, увага до організації активної пізнавальної діяльності, смислотворчість, міжсуб'єктні взаємини, свобода вибору, створення ситуації успіху, позитивність і оптимістичність оцінювання, рефлексія. Поєднання цих складників у практиці освітнього процесу дозволяє розв'язати завдання компетентісно орієнтованої освіти як цілеспрямованого розвитку знань, умінь і цінностей, ставлень, смислів учнів в їх динамічній цілісності.

Основним методом партнерства є навчальний діалог. Без діалогічності не вийде взаємодії, оскільки будь-яка спільна діяльність потребує вміння домовитися, вступити у діалог. Так, І. Білецька та О. Коберник зазначають, що «сучасна освіта вимагає впровадження педагогіки партнерства, нової педагогічної етики, визначальними рисами яких є взаєморозуміння, взаємоповага та творча співпраця всіх суб'єктів взаємодії (педагога, учня, батьків, громади). Педагогіка партнерства утверджує не рольове, а особистісне спілкування (підтримка, співпереживання, утвердження людської гідності, довіра); зумовлює

використання особистісного діалогу як домінуючої форми освітнього процесу, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки, самопізнання» [1].

Смислотворчість є процесом усвідомленого створення (творіння, побудови) учнями і вчителем нових для себе значень, змісту предметів і явищ оточуючої реальності в межах обговорюваної теми. Вона передбачає сприйняття учасниками освітнього процесу навколишньої дійсності через призму своєї індивідуальності, вираження власного ставлення до явищ і предметів життя, рефлексію значення з позицій своєї індивідуальності, розуміння й уміння пояснити іншим значення явища, що вивчається, або процесу, події, ситуації, що розглядається. Смислотворчість у педагогічному процесі припускає не тільки створення значень учасниками, але й обмін ними, результатом чого є співвідношення моїх індивідуальних значень з іншими значеннями, збагачення свого значення предмету, явища. Результатом, продуктом смислотворчості педагога й учнів є новий зміст освітнього процесу.

Увага до активної пізнавальної діяльності школярів – сутнісна ознака компетентісного підходу. В компетентісно орієнтованому навчанні вчитель не може транслювати у свідомість учнів готові знання, а має організувати їх самостійну пізнавальну діяльність, проблемне навчання, виконання ними завдань на високих рівнях мислення, таких, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація тощо. Він має поєднувати різні форми організації пізнавальної діяльності учнів (індивідуальну, парну, групову), забезпечуючи постійний процес обміну думками між учасниками педагогічної взаємодії.

Педагогіка партнерства ґрунтується на таких ідеях:

- навчання без примусу (Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, С. Лисенкова, В. Шаталов), що передбачає виключення всіх засобів примусу з арсеналу педагогічних засобів; припускає наявність таких особистісних якостей учителя, як гуманність, комунікативність, ціннісне ставлення до дитини. Крім того, вчитель повинен володіти знаннями про дитячу психологію, засади гуманної педагогіки, володіти прийомами мотивації, визнавати пріоритетності суб'єкт-суб'єктної взаємодії у навчальному процесі. Цього можна досягти шляхом ознайомлення з теоретичними засадами гуманної педагогіки, перегляду уроків педагогів-гуманістів, участі у коуч-тренінгах із суб'єкт-суб'єктною взаємодією;

- ідея важкої мети (С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає в тому, що перед усіма учнями ставиться складна мета, водночас учитель всіма засобами має налаштувати на її досягнення, вселити в них упевненість у перемозі над труднощами. Передбачає готовність

до інноваційної діяльності, що досягається шляхом залучення вчителя до роботи у творчих групах, розробленні моделі інноваційної діяльності;

- ідея опори (Є. Ільїн, І. Іванов, С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у наданні учням опорних знаків (символів, схем, таблиць, слів тощо) для забезпечення кращого розуміння, структурування, запам'ятовування матеріалу, а також для побудови відповіді; передбачає вміння вчителя з одного боку – систематизувати й перетворювати інформацію належним чином, з іншого – моделювати;

- вільний вибір (Ш. Амонашвілі, І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у наданні дитині свободи вибору в навчанні, тобто учень може обирати завдання, задачу, тему твору. Професійна діяльність спрямована на демократичність та скерованість учителя на розвиток дитини, вміння контактувати з учнями та є провідною педагогічною умовою ідеї вільного вибору;

- ідея випередження (І. Волков, С. Лисенкова, Б. Нікітін, В. Шаталов) дає можливість включати у програму більш складний матеріал, об'єднувати його в блоки, починати заздалегідь вивчати складні теми, закладати перспективу вивчення теми наступного уроку. Спирається на такі якості особистості педагога, як прогностичність, стратегічне бачення педагогічної діяльності, відповідальність, які супроводжуються здатністю до стратегічного планування;

- ідея великих блоків (І. Волков, І. Іванов, В. Шаталов, М. Щетинін) ґрунтується на тому, що у великому за обсягом блоці матеріалу (об'єднання шести-десяти уроків або тем в один блок) легше встановити логічні зв'язки, виокремити головну думку, поставити та вирішити проблему. Спрямована на такі якості педагога: глибоке знання матеріалу, вміння систематизувати, інтегрувати, а також володіти технологією інтеграції змісту навчального матеріалу;

- ідея відповідної форми (І. Волков, Є. Ільїн, В. Шаталов) полягає в тому, що урок за формою має відповідати предмету, що вивчається; реалізується через обізнаність, креативність, відкритість, здатність

результативно вирішувати творчі завдання, незалежність суджень, спрямованість на творчі досягнення, володіння інтерактивними технологіями. Ця ідея реалізується шляхом розширення знань про педагогічні технології, поглиблення предметних знань, перегляду уроків з використанням інтерактивних технологій, аналізу досвіду вчителів;

- інтелектуальне поле класу (І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов, М. Щетинін) передбачає створення загальних життєвих цілей та цінностей у класі для розвитку здібностей і нахилів, творчості кожної дитини в діяльності;

- самоаналіз (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїн, І. Іванов, В. Караковський, В. Шаталов, М. Щетинін) реалізує ідею колективного аналізу й оцінювання діяльності кожного учня за умови володіння педагогом прийомами рефлексії, емпатії, а також здатності аналізувати та розуміти власні дії, здатності до самопізнання.

Основні принципи педагогіки партнерства: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

**Висновки.** Взаємодія в межах трикутника «учень – учитель – батьки» створює простір для сучасної ефективної освіти. Партнерство батьків і педагогів дає дитині необхідне відчуття комфорту, впевненості та захищеності, що впливає на формування позитивної самооцінки дитини. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Отже, педагогіка партнерства набуває важливого значення як вектор гуманного і творчого підходу до кожного з учасників освітнього процесу, а запровадження нового змісту освіти щодо співробітництва педагогів і батьків з метою особистісного розвитку учнів орієнтує на поважне ставлення до всіх учасників освітнього процесу.

## Використані джерела

- Білецька І. О., Коберник О. М. Педагогіка партнерства та її реалізація в творчій спадщині В. Сухомлинського. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград : РВВ ДПУ ім. В. Винниченка. 2018. Вип. 171. С. 34–39.
- Вознюк О. В. Аналіз співробітництва і партнерства як орієнтирів Концепції «Нова українська школа». *Підготовка фахівців у контексті становлення Нової української школи* / за заг. ред. В. Є. Литньова, Н. Є. Колесник, Т. В. Зав'язун. Житомир : ФОП «НМ ЛЕВКОВЕЦЬ», 2018. У 2 ч. Ч. 1. 236 с. С. 29–37. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/27011/> (дата звернення: 7.02.2019).
- Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
- Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства: основні ідеї, принципи та сутність. *Підготовка керівних та педагогічних кадрів до реалізації Концепції Нової української школи* : зб. ст. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 6 квітня 2017 р. Харків : Харків. акад. неперервної освіти, 2017. С. 85–88. URL: [http://conf-hano.at.ua/load/zbirniki/elektronnij\\_zbirnik\\_materialiv/4-1-0-680](http://conf-hano.at.ua/load/zbirniki/elektronnij_zbirnik_materialiv/4-1-0-680) (дата звернення 13.05.2018).
- Лінійк О. Становлення та розвиток педагогіки співробітництва. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. № 20 (231). Ч. 1. С. 69–76. URL: [http://dspace.itsu.org/bitstream/123456789/301/1/%E2%84%96%2020\\_231\\_2011\\_%D0%9F%D0%9D\\_%D0%A7.%201.pdf#page=70](http://dspace.itsu.org/bitstream/123456789/301/1/%E2%84%96%2020_231_2011_%D0%9F%D0%9D_%D0%A7.%201.pdf#page=70) (дата звернення: 06.02.2019).
- Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 15.05.2022).
- Підласий І. П. Продуктивний педагог : настільна книга вчителя. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 360 с.